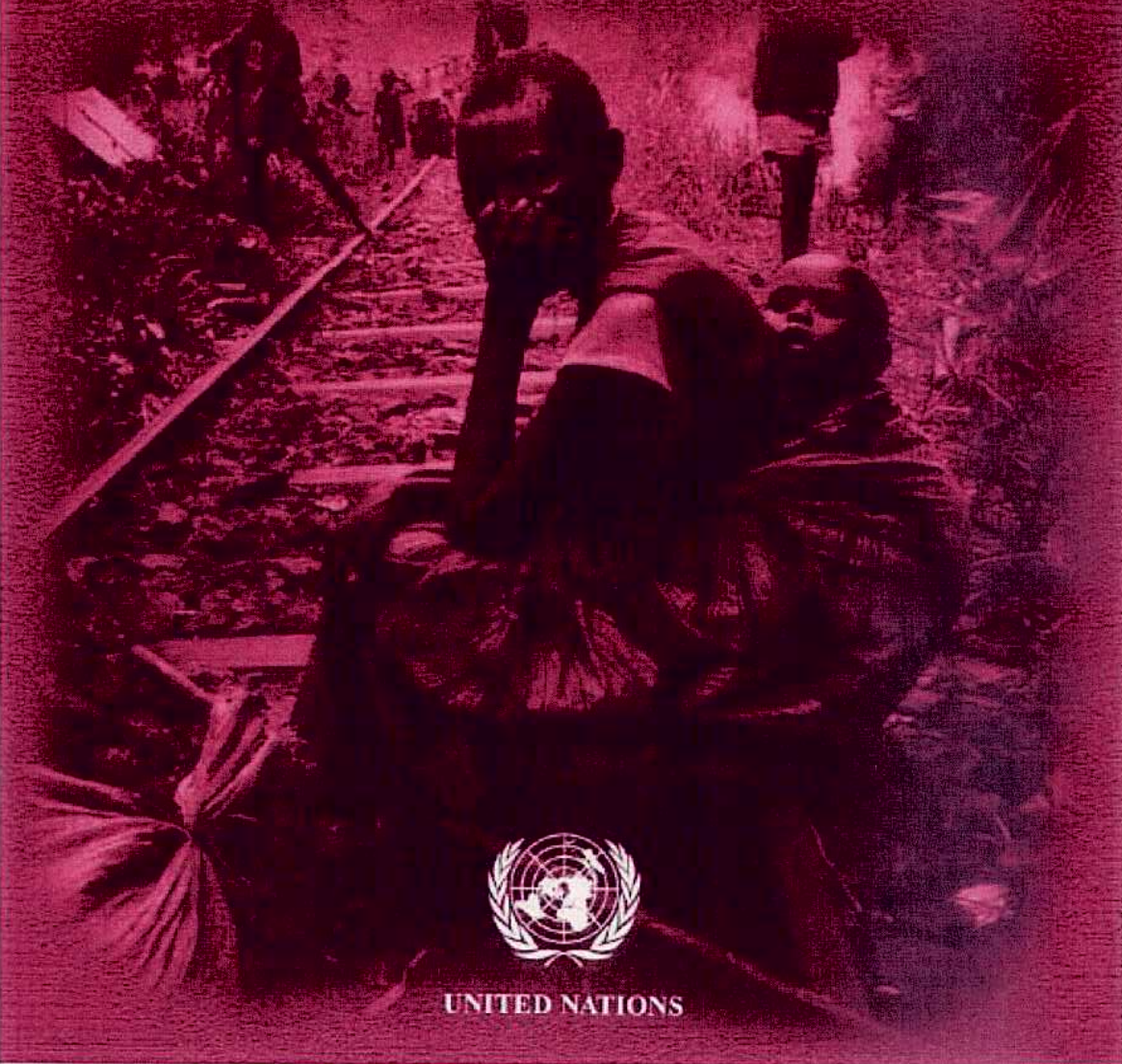

Ŋuot ti yianke nei ti ci dāk wienikien

Guiding Principles on Internal Displacement – Nuer Translation

UNITED NATIONS

The Guiding Principles on Internal Displacement have been translated into over 35 languages. The English language edition is the original language in which the Principles were drafted and is the authoritative version for reference. A copy of the Principles in English can be found at <http://www.brookings.edu/fp/projects/idp/resources/GPsEnglish.pdf>

The South Sudan Law Society translated the Principles into Nuer. (August 2005)

ŃUOT TIN YIANKE NEI TI CI DAK WIDIEN

Waregak Ńuotni mi ca gor e wut mi coali Sergi Vieira de Mello mi laa kuär in guri kuär in diti jen kä nei tin laa luäke naath.

1. Nei dial wä ke ke mi Ńäcke däk in laa däk ke naath rölikien. Nei ti länyke nei ti bathdöri ti jien rew wicmuon keliew cike dak rölikien. Mi cäj ken nei totö laa ganke ke e miricni kie kumenikien goa e bä en yöo wicdiaal tin kökien de ke luäk bä ke gäj neini totö guäthni dial tin te ke ke riekkökien. Kon than naath goa e ba en yöö bane duupkökien rialikä ti dene lätni ke ikä Kä, dene ganji ke, ken nei totö daak rölikien tö.
2. En rei ciejä maatni wicni ji wecmuon dial, eme ca käth mi rel ro kuany mi jak je kä bane nei tin ci dak, rölikien mal luäk ke pëeth ke pek guäth mi tot. Maat duölä neini dial tin lat guäthni lätni ti göl ca lät eme käm yä en yöö bä lät ala röm naath rei lat matdä wini dial ke kujc lätni neini tin ci daak.
3. Ke yöö bä lät eme ca käm yä me lat, cä nhök en yöö bä lat ke locdä keliw kene buömdä keliw ke yöö bä buöm matdä röli dial reep rey riekni tin laa luäk ke nei ti ci däk rölikien. Kä bä luäk, ebuöm a jöoc rey däkä lätni ti göl, kä ba luäk a goa bä, guäthni neini dial ti luäk ke nei ti ci dak. Ke kuie emo cä nhök en ruac e ca lat e kuär in guur, ni kuär in diti jen ke kujc Ńuotni tin yianke nei dial; tin ci wickien dak. Ken Ńuot titi tin luotke ni Ńuot tin tee thijn ni wen wicmuon keliw, ke kujc neini dial kene cuj naath, ke

ti lät a päär wimuon guathni kōkien kā tin lät ke naath kene tin lät ke wimuon.

4. En maat neini dial ti lät guāthni ti göl tīti ca ηuot tīti nhok ε loη a jīōke lat ke en yōō ba ke maat kel ke kuārkieŋ kene läätkieŋ, tin lät kel ke naath piny ke yōō ηuot tīti ba ke läth rey lätnikieŋ ke kuic neini dial tin ci daak wicnikieŋ.

CIÖK IN NHIAM-I. ÆUQT DIAL

- Æuqt 1-

1. Nei tin ci ðak wicdien bike dhil cieŋ alor cet ke ciaŋ in cieŋ ke nei tin kokiien tin kan ðak. Cuuŋkien dial ba ke dhil kam ke, rey ñuqtni wecdien kene ñuqt wicmuon dial tin tee wicnikien. Ca ke bi cieŋ a jiek, kä ca ke bi pen cuuŋkien. Bi ke dhil cieŋ alor cetke nei tin kokiien tin kan ðak.
2. Æuqt titi thile ram mi bany ke rar thin ke yöö ke ñuqt ti luot ke ni nei dial, amäni nei tin ca ti jiäk lat bä, gaŋ ke ke e ñuqt titi. Cäŋ e nei tin ca naath nak köri, kene nei ti ca naath cieŋ e jiäk lorä kie rey köri, gaŋ ke ke bä e ñuqt titi tin yian ke nei dial ti ci ðäk.

- *Ŋuɔt - 2 -*

1. Ŋuɔt tɪtɪ ba ke dhil luɔth ε Mirieni dial kene nei dial kɔkɪen guathni lätni kien dial a thil yöö lätdä wäneme, ba ke laɔh lat ε nei dial guathni lätni kien dial tɔ teeke thɪn tɔ. (A thil, yöö te ŋudɪ. Kap ŋuɔtni tɪtɪ thile mi be yär kä) Mirieni tin kapke ke, kie nei dial kɔkɪen tɔ lät ke ke tɔ, guathni tɔ lät ke thɪn tɔ.
2. Ŋuɔt tɪtɪ a ke ca bi guic cetke mi gaŋ ke cuuŋ neini dial wɪcmuɔn keliw kie penke lät naath wä kie yärke lät nei ni ti luäk naath. Ŋuɔt tɪtɪ ke wec, ca bi guic cie tää ke mi penke naath ε ken kä cuŋ tin yian ke ji wichmuɔn dial. Kie ŋuɔt tin yien ke nei dial kie cuŋ tin yien ke nei tɔ wɪcdien. Ke thuɔk ŋuɔt tɪtɪ thile ram mi penke cuŋde ke yöö dere wä cien wɪc, ε ce nhɔkɔ i be wä cien thɪn.

- *Ŋuɔt 3-*

1. Miric in ci jɪ wecde dak teni jen ke luän in nhiam ke gän nenike kene luäkdien ke tin dial tin görke ε ken nei tɔ cɪ dak wɪcdien tɔ.
2. Nei tin ci dak wɪcdien teke ke cuŋ kä yöö ba Miricdien thiec en yöö be ke gaŋ kä be ke kam tin dial tin görke i ba luäk ni ke. Kä cake bi goany, kä ca ke bi yian, kä cake bi lat ε jiäk ke yöö ca tɔtɔ thiec ε ken kä Miriedien in yienke.

- *Ŋuɔt 4* -

1. Ŋuɔt t̄i t̄i ba ke lät naath a par a thiel ram mi bany ke rar th̄in ke m̄i ε wut kie ε ciek, kie biel puany de, kie guäth in bëë th̄in, kie thok in ruac ke je, kie kuoth in n̄äthe, kie pale, kie kuic in cuɛ th̄in rey ruacni Miricni kie (kumeni) kie ke kuic çari ke, ke tin k̄okien tin care, kie ke kuic wede, kie thok duel in bëë th̄in. Kie guäth in bëë th̄in kie nei tin jäl ke je kel, kie guath in lätde th̄in, kie pek runidiethde, kie ke cät in ca cak ni je, mi ε çor, kie ε ɲol kie ε duäny kie ε miɲ kie te cuɛ ke dial th̄in, kie ke kuic kuakni tin te ke je, kie ke guäth in diethke je th̄in, kie ke mi d̄odien mi cetke t̄i t̄i ca lat waneme t̄i.
2. Nei k̄okien t̄i ç̄i dak wiç̄dien cetke dholi, ti thil nei ti d̄it ti jäl ke ke kel, ke män ti te gaat ti t̄ani, män ti liep kie män ti ruët. Ke cieɲ t̄i te ni män th̄in a thil wutni, ke nei ti ruay ti çior ke ɲöt, kene nei ti d̄oɲ kie nei ti d̄iit luɔt ke r̄o ke yöö bake dhil gaɲ, kä bake luäk ke tin dial tin görke ε ken. Nei ti cet ke nei t̄o t̄o ba ke dhil cieɲ a goaa cet ke pek kä tin görke ε ken. Kä ba tin ca luay ke lätni ε ken lät kä ke, ε nei tin luay ke ke lätni.

CIÖK IN REWDE-II - NJUOTIN LUOT NI GÄJ NAATH
REY DAKÄ

- Njuot 5 -

Miricni dial kene ji wicmuon dial bia nac en yöö bia kuicdien luoth rey lätni njuotni ji wicmuon dial, amäni cujkien kene lätn njuotni naath, guathni dial, ke yöö ba riik dial tin de naath jakä däk gan.

- Njuot 6 -

1. Ram mi ran keliw teke cuon ke yöö ba gan kä riik dial tin la nöj je dak, tin dak ke je cieje, kie guath in cieje thin.
2. Gäj däkä amäni dak naath:
 - a) Cieje lätni tin teke naath, kä thuok ke thuuk dueeli ke näk" kie cieje ti cetke totu ke ti wocke thuuk dueeli, ke cieje kuuthni kien, ke ciandien ken nei totu tin la cieje ke ke.
 - b) Rey cieje köri mäcni, e ni mi ca ken riek naak tu dak naath tu gan ke köri laathkeri tu tuok ke peth e lon, mi nac ke tuokde de goa ni yöö ba riek totu luaj ke gan.
 - c) Ke kujc guath mi te lätn mi dit mi latke thin, mi can par ke gör in dit in görke je e naath;
 - d) Ke kujc dakä nomu e mi görke yöö bake yöth ken nei tu ci dak tu, ke kujc kändien kene tekdien;

- e) Kie mi lätke je ke yöö ba ken nei t₂ nuan t₂ lät kä mi jiek.
3. En dak emo ce guathde bi bäl kie ce bi jäny a be pek riikä naath emo bäl.

- *Ŋuɔt 7* -

1. Ni ke tuokde mi ca n_ɔc en yöö t_{ee} ke mi dāk naath, en miric_ɔ ci nei ke dāk_ɔ, goa ni yöö bi ken duup dial tin de gaŋ ni dak emo dhiel y_ɔɔn a k_{än} naath ni dak. Ke yöö mi de dak emo luän ke gaŋ a kene ni ben, goa ni yöö a je gaŋ ke a kene ni ben. Kä mi thile duɔp mi de, luän ni je ke gaŋ en dak emo, ba duɔp dial dhiel y_ɔɔn ke yöö ba dak emo jakä kuiy kene riik dial tin jäl ke je kel.
2. En miric o lät ke kuic dakä n_ɔm_ɔ be dhiil lät ε buom ke pek bumä de keliw, en yöö ba nei t₂ c_i dak t₂ nyuɔɔr a goa ke yöö bi dak emo kuεε, kä benei t₂ɔ c_ien ke c_iaŋ k_{änä}, ke guäth in c_ien ke th_in kä miethkien, kene walkien, kä guäth in c_ien ke th_in be dhiil puath, kä j_i c_ien kel bi ke dhiil c_ien kel a cake b_i dak.
3. Kä mi ci dak tuok, mi ce tuok ke kör ma_cni kie riik k_ɔkien tin la tuok, ba lat t_it_i dhil lat:
- a) Be dhil te ke car mi ba car ε jen miric emo mi ε miric mi ca moc ke n_ɔɔt bumä en yöö be n_ɔɔt t_it_i laath lätdä;
- b) Ba dhil lath lätdä en yöö ken nei t₂ bi dak t₂ ce n_ɔak dial tin tuok ke dakdien dhil n_ɔc kene duup dial tin bi dak ke ke. Kä

mi tëë, ke nyinkien ti ba cuölke ba dhil ηac ε ken kene guath in ba ke naη th_{in} mi ke nei t_i ba yöth guathd_odien;

- c) Ken nei t_o dak t_ot_o ba cärien dhil jakä lor;
- d) En miric in dak nei ke be dhil yöön en yöö bike nei tin däk jakä te rey lätni tin dak ke ke. Nei ti cetke män, bi ke dhil te rey cära kene lä_t tin lä_t ke, ke kuicdien kene yöthdien;
- e) Mi te guath mi gör ke je th_{in} en yöö ba ηuot t_it_i lath latdä, be dhil a miricni kene j_i ηuotni tin ηacke latdien ε ken.
- f) Cuöη mi bum ke gän cujä amäni guec cära momo be lä_t ke miricni tin ηacke ηuot t_ot_o agoa, kä ba ke dhil luoth.

- ηuot 8 -

Ca naath bi dak ke duop mi bi cuηkien bath ke kuic tekädien ken nei t_o c_i dak t_o, ciaη thiekädien, jalien alöor, kene gändien kä riik t_i deke jek ken neito ci dak t_o.

- ηuot 9 -

Ken miricni ε latdien en yöö ba däk naath kie däk neini kien gaη, cetke nei ti tot, ke pieth kakni, kie yien yöok, ke neikökien t_i te lätkien ti latke rey muonikien.

CIÖK IN DIÖKDIEN- III ȚUȚ TI LUȚ KE NI GÄȚ ĐÄKÄ

- ȚuȚ 10 -

1. Ram mi ran keliw te ke cuȚ tekä mi ba gaȚ ε ȚuȚ. Thile ram mi ba pen cuȚ tekäde, nei ti ci däk weedien ba ke gaȚ kä titi:
 - a) Ba ke gaȚ kä nei ti görke näkdien
 - b) Ba ke gaȚ kä nei ti görke luccien; kene nei ti görke yöö;
 - c) Ba ke thuk ke näk.
 - d) Kene nei ti görke yöö ba ke bath ke taa, amäni noȚdien a laa kuany kie jaȚkien, kene yöö ba ke jakä yian ke taa guathni ti kuc ke ε neikien, kene ciaȚ mi jiäk mi de ke duuth liith thin, ke cieȚ jäk kene yöö deke kuok kä yöö ba ti jäk lat, cieȚ ti cetke ken cieȚ titi ba ke Țok en yöö ca ke bi lät kä neikȚkien e nei ti buum ni ken kä ke.
2. Mi ci ke le ȚuȚ ke mi nyienyke ke naath ken nei tȚ ci däk tȚ; mi ca kori päl ke naath bä, makdien ke kör päl bä, kene cieȚ dial ti jiäk tin ciaȚ ke ni ke, ba ke kap cuȚ ke duȚp dial. Nei dial ti ci däk wiȚdien ba ke gaȚ, kä titi:
 - a) Makdien ke kör mi luȚke, kie cieȚ ti jiäk kȚkien, amäni guath ti ca lee raar i ba calicni mak thin;

- b) Cetke yöö ba ke yɔɔc ke bɔɔth, a laa duɔp kel mi tēer ke ni kori;
- c) Kene yöö ba ke geel ni laathkeri kie bi laathkeri ke gaɲ ni rodien ke kör mi de jac ni ke kä yöö bi kör emɔ jac ni ke ce bi le jac ni laathkeri kie ke yöö ba kör mi de been kä laathkeri jakä jäny.
- d) Ca guäth in cieɲ ke thɪn kie nyur ke thɪn bi mak ke kör kene yöö;
- e) Ca duɔp tin jäl ke, ke bɪ piith, ke mac in cɔali many in laa kääp naath kä näk naath kä tole ciöök naath, mac emɔ ca bi pieth duɔpnikien tin jäl ke ke.

- Quot 11 -

1. Ram mi ran keliw tee ke cuɔɲ luthä kene luth puanyde ke ciaɲ luthä de keliw.
2. Nei tɪ cɪ dək wɪcdien, mi ca ciaɲdien in de cieɲ ke ke a lɔr yien ebun ε tet kie kane yien ba ke gaɲ kä tɪtɪ:
 - a) Ba ke gaɲ en yöö ca mänkien bi mac kie ca mänkien bi loom ke buɔm, ba ke gaɲ kä yöö ca ke bɪ ɲuɔt, ca ke bi cieɲ ε jiek, ba ke gaɲ kä cieɲ tɪ bëcbëc tɪ de cieɲ ni ke. Kä ca ke bi lat ε jiek, ca ran bi yɔɲ a ba lat ε jiek, kie ca bɪ lät kä cieɲ tɪ jiek, amäni cieɲ tɪ jiek kɔkɪen tin laa ciaɲ ke ni naath, ke yöö ca ran

luth cetke cieņ tin jiek tin la lat ke ni män kie wutni e jiek. Cetke yöö ba män jakni lää, kie ba wutni jäkä kuany tī lat ke ni lat kie cieņ tī jiek kōkien. Ke yöö ba män kuok leerä ke buom amāni cieņ leerä kōkien tī jiek;

- b) Kene yöö ba naath jakä jaņ kie duop kōkien ti ba naath jakä kuany ke ke, cetke yöö ba dhooli nyiet tī tōani koak ke yöö ba ke jakä män kie ba nyier ti ca pec kam naath ke yöö ba ke jakä mänkien, kie ba ke yiaari ba loom ni ke, kie ba dhooli tī tieni kuok i bi ke a lät,
- c) Kene yöö ba ke jakä lät lat kä ti jiek ke yöö ba naath näk rey neini tin ci dak wicdien. Nei tō görke yöö ba tī cet ke tōtō tuok tō ba ke kum en yöö ca laät tī bī laät.

- Quot 12 -

1. Ram mi ran keliw tee ke cuoņ kä yöö be cieņ a loor a thil riek. Thile ram mi ba kuok yienä ke buom.
2. Ke yöö ba cuoņ eme jakä lät ke kuic neini ti ci dak wicdien, ca ke bi jakä te ke guath kel. E ni mi te ke mi jak ran kä ce bi wä rar en guatho te thino, e guath mi bär a be guath de bal.
3. Nei tī ci dak wicdien ba ke gaņ kä yöö ba ke ley rar rey naath kene yöö ba ke yien ke kuic kä yöö ci ke daak.
4. Guathni dial a thil ram mi ci dak mi ba káp a ba naņ guath mi ba lath yienä thın.

-Ijuɔt 13

1. Guath ni dial a thil gaat neini tɪ cɪ dak ti ba laath lathkerä kie ba ke jakä wä ke kör ke buɔm.
2. Nei tɪ cɪ dak wɪcdien ba ke gaŋ kä yöö ba ke lath lathkerä ke buɔm, kie ba ke duɔl guath kel ke yöö ci ke dak. Ke kuɪc emɔ amäni cieŋ tɪ jiek kɔkɪen ti la cieŋ dhɔɔlä kie läť yakä ti bi ran rɔ thöp thɪn kie läť ke, kie be car ke pal ke yöö lat ke je, e jiek ke yöö cɪ ciaŋ de bēc ke yöö ba kuok ke buɔm, ke cieŋ ti cet ke ken cieŋ tɔtɔ ba ke dhil kum guäthni dial.

- Ijuɔt 14 -

1. Ram mi cɪ dak wɪcde tee ke cuɔŋ kä yöö be jal e lor kene yöö be guäth in be cieŋ thɪn mæek e jen.
2. Ke kuɪc emɔ, nei tɪ cɪ dak tee ke, ke cuɔŋ kä yöö bi ke jal e lor guath in ca ke lath thɪn, amäni guäth kɔkɪen tɔ cieŋ ke thɪn tɔ.

- Ijuɔt 15 -

- a) Nei ti ci dak wɪcdien tee ke ke cuɔŋ kä yöö ba rɔ lany guath dɔdien mi bi ke wä kan thɪn.
- b) Tee ke ke cuɔŋ bä ke yöö ba rɔ bar wɪj ni kɔkɪen.

c) Tee ke ke cuᵛᵛj bā ke yōö ba Miricni kie (kumε) wic ɔ ci ke riᵅ thin ɔ wā thiec en yōö be ke jakä cieᵅ wicde amāni mi ci riek wecdien thuᵅk.

d) Ken bā tee ke ke cuᵛᵛj kā yōö ca ke bi luᵅc wicᵅ in ca rᵅ bar thᵅn ke buᵅm, kie ca ke bi naᵅ guath mi bi ciaᵅdien, kene tekdien, ke, ciaᵅ malādien, ke ciaᵅ känādien, ke ciaᵅdien alᵅr kene guath mi bi ciaᵅ puᵅnydien wā bēc thᵅn ca ke bi kuok thᵅn ke buᵅm mi cie lar ken i bi ke wā thᵅn.

- ᵇᵛᵛt 16 -

1. Nei dial tᵅ cᵅ dak wicdien tee ke ke cuᵛᵛj kā yōö ba tin ci tuᵅk ke kuᵅc cieᵅni mänkien tin ci dak piny ke ke dhil ᵅac mi dak ke kör kā piny kie dak ke piny ke kuᵅc riikni kᵅkien.
2. En Miric ɔ ci neike dak ɔ be dhil gör en yōö be ᵅac ε ᵅu ci tuᵅk ɔ kā ken nei tᵅ cᵅ dak wicdien tᵅ, kā ca lari ci bath tᵅ, en miric εmᵅ be nei tᵅ cᵅ bath tᵅ dhil gör kel ke nei tᵅ görke guathkien tᵅ, kel kene jᵅ wecmuᵅn tᵅ lāt thᵅn tᵅ. Kā mi tee randε mi ᵅāce guāthde kie neikien ram ɔ ba je thil lar lār ke ᵅᵅak dial tin ca liᵅ kie ca jek ke kuᵅc randε mᵅmᵅ. Mi cāᵅ ca jek ni riᵅde, en randε, mi ce liᵅu ba dhil lar je. Ke yōö gᵅa ni yōö be mᵅ ci tuᵅk kā randε mᵅ dhil ᵅac.
3. En Miric ɔ late thin ɔ be dhil yᵅn ke duᵅp dial en yōö be lar naath mi tee ke ram mi ca jek, a tek kie mi tee nei ti ca puᵅanykien, miric εmᵅ a ce nhᵅok en yōö ba puᵅanykien kuony ε neikᵅkien, tᵅ

cī tō nekien. Kā a ce nhōok en yōō ba puḡany neini tōtō ḡuok kie
ba ke thiim, be dhil lat ni yōō ba puḡanykien luḡc neikien mi ci ke
liu, ke yōō ba ke wā kuony ε goa ke luth ε nekien.

4. Kā guath in ca ke kuony thīn ba dhil gaḡ guathni dial en yōō thile
mi bi ke wāät.

- *ᲒᲠᲣᲗ 17* -

1. Nei dial tee ke ke luth ke tēk neenikien kie tēk randien.
2. Ke yōō ba luth emō kam naath, neidial tin ci dak wīcdien tᲟ, ji cieᲗ kel tᲓ gorke je, i bi ke cieᲗ kel ba ke dhil jakā cieᲗ kel.
3. Nei tᲓ ca dākā piny ε dak kie ε kōr ba ke dhil mat ke pēth. Ba duᲟᲑ dial dhil yᲟᲟᲗ en yōō ba ji cieᲗ emō mat. E thuᲟk pany mi tee reydien ke dhoolᲓ tᲓ cᲓ dak piny ke cieᲗmanikien en miric emō lāt thᲓn Ჟ be cieᲗmaniken dhil luāk ke gōr dhoolᲓ tᲟtᲟ kā be lāt kel ke ken nei tᲟ luake ke ken calicni tᲟtᲟ, ke kuic kā yōō ba ji cieᲗ emō mat kie ba ke nōōᲗ guāth kel.
4. Ji cieᲗ kel ti ca mat guāth kel in ca ke nyuᲟr thᲓn en rey dākā nomᲟ bi ke tee ke cuᲟᲗ en yōō bi ke tee kel en guāth Ჟ ca ke nyuᲟr thᲓn Ჟ. Mi cāᲗ ca ke nhook jal en guāth Ჟ tee ke thᲓn Ჟ bi ke tee ke cuᲟᲗ kā yōō bᲓ ke tee guāth kel.

- *ᲒᲠᲣᲗ 18*

1. Nei dial tᲓ cᲓ dak wīcdien tee ke cuᲟᲗ kā yōō bᲓ ke cieᲗ a gᲟaa, kā bi cianᲗdien gᲟa en guāth Ჟ tee ke thᲓn Ჟ.
2. Guathni dial, rey cieᲗnikien a thil yōō ba ke lēēi rar rey naath, mi en miric mi tee ke luāᲗ, ken nei tᲟ cᲓ dak wīcdien tᲟ bi ke dhil tee ke cuᲟᲗ kā yōō ba tᲓtᲓ jek ε ken:

- a) Bi ke dhil tee ke kuän mi gwa kene pi ti gow.
 - b) Bi ke dhil tee guath mi tee ke tiep nyuurä mi gwa kene tic mi tee ke thin.
 - c) Bi ke dhil tee ke bieyni ti kuomke ni puonykien;
 - d) Kä bi walkien tee thin, kä guath in cieñ ke thin be puath e teec.
3. Ba dhil yon bä guathni dial en yöo ken to dial to la dak ke kä naath to bi män dhil a tee däkädien kene lätnidien.

- Djuot 19 -

- 1. Nei dial tin tee ke buot kene nei tin tee ke juath kä ken nei to ci dak wıcdien to, kene nei dial tin ciör kene nei ti not, ke nei tin mieñ ba tin dial tin luäke ni ke ba ke lät kä ke, ke pëeth kene tin dial tin görke i ba lät kä ke, a dhil jany kie mi dıdien mi guec ke thin, mi ci mo yöo ba moc ni ke waal.
- 2. Män dial tin görke luäk ke wal ba ke dhil tit e loñ, a mäni duop wal dial tin laa görke e män i ba luäkni ke, cetke waal gaan kie waal tin la dap ke män, kene cuom in laa cuomke ni män tin ca kan kie ca loom ke buom kene duop dial kıkien tin ca cieñni ke e jiek.
- 3. Kä bi naath dhil lät e bum en yöo ba juath tin la doap ke naath dhil gay cet ke juath tin laa doap ke naath ke kuic män, cet ke

juëy in coali "AIDS", juath t̄iti ba ke dhil gan ke duop dial rey neini tin ci dak w̄icdien.

- *Quot 20* -

1. Nei dial tee ke, ke cuon en yoo ba ke guic a la naath guath ni dial rey nuotni, tin yianke nei dial.
2. Ke yoo bi cuon eme tee ke luot ke kuic neini tin ci dak w̄icdien, en miric in ci neike dak be ken nei tot̄o dhil moc ke waragakni ti jal ke ke, ka lat ke ke, ke yoo ba teekdien jaka bi goa ke yoo bi ke cieŋ a loor. Ka ba cuun̄kien jek rey nuotni, cet ke waragak in la jal ke naath in coali "passport" min la waragak in la nyooth guath in ba ran th̄in kene wecde min bee th̄in. Ka mi thile ke ka ran ken waragakni tot̄o en miric kie "kume" w̄ic o tee ram o th̄in o be ram o moc waragakni tot̄o ke yoo bi ram o cieŋ w̄ic em̄o a loor. Waragak em̄o e waragak in la nyooth guath in dap ke ran th̄in kene can̄ in dap ke ran amani ruon in dap ke ni je. Ke waragak kuen in la nyooth yoo ken nei tot̄o ca ro kuen. Ke kuic em̄o en miric kie "kume" e mo tee naath w̄icdien o be waragak ni tot̄o dhil kam ram̄o thil ke ka je mo. Kie mi te ke ram mi ci waragakde bath bi miric em̄o je moc waragakd̄dien a ca bi moc cap k̄kien ti buombuom, cet ke yoo de ran luoc guath ee bee th̄in i ba wa kam je th̄in. Kie de jiok i looc ni guath ee bee th̄in i ba wa kam ji th̄in kie mi tee ke waragakni k̄kien ti gorke don̄ de ram o wa nak mi ce loc guath ee bare ro th̄in kie ca juoc th̄in.

3. Män kene wutni bi ken dial tee ke cuoŋ a pār en yöö ba ke kam waragakni tɔtɔ kel a pār kä waragakni tɔtɔ ba ke kam ke ke ciötkien.

-Ŋuɔt 21 -

1. Thile ram mi ba pen kuak kie ba pen yöö be tee ke ŋoak ti ŋuan.
2. Nei dial tɪ ci ɖak wiɖdien tɪ tee ke kuak kien ba kuakien tɔtɔ gaŋ ke kuɪc emɔ ba ke gaŋ kä tɪtɪ:
 - a) Ba ke gaŋ kä yöö ca kuakien tɔtɔ bi mac ke buɔm.
 - b) Ca ke bi cien ɛ jiek ke yöö ci ke ɖak kie ke yöö bä ke guathni kɔkien kie ke yöö ca cienkien bany piny.
 - c) Ken nei tɔtɔ ci lathkeri kie reem köör ke bi geli rɔ ke kör, kie ca ke bi gaŋni rɔdien, alaa cap kä yöö ca ke bi kap kör neini ti görke yöö bi ke nyieny ke ke ken lathkeri tɔtɔ.
 - d) Kä ca ke bi took ni kör kie ca ke bi coolɪ nei tɪ ca näk.
 - e) Kä ca yieikien bi nyäk kie ba ke näk ken dial ke yöö ba nei ti ŋuan jek kie ke yöö ba nei ti ŋuan moc riek, ke mi dɔŋ tuok ke ram kel kie nei tɪ tɔt.

3. Kuakien tin ca bany piny ken nei tɔ ci dak tɔ ba ke dhil gaŋ kä
yöö ca ke bi naŋ kä ca ke bi ŋar ŋar ke cieŋ kien bä, ci jayde bia
ram mi bi wä cieŋ thɪn mi ci laguän cieŋ emo ci jieno.

- *Ŋuɔt 22* -

1. Nei dial ti ci dak winikien, mi cän ca ke lath guäth mi jiek mi
cieŋ ke thɪn guath in ca ke nyuor thɪn ca ke bi cieŋ ε jiäk en guäth
o cieŋ ke thɪn o ke yöö ci ke dak, bi ke dhil tee ke cuɔŋ kä titi:
- a) Bi ke dhil cär a lör, rey carädien, kä ba kuuth kien tɔ njäcke ε
ken tɔ dhil pal alör kä bi ke dhil cär a lör kä bi ke dhil ruac a
lör.
 - b) Bi ke tee ke cuɔŋ kä yöö ba lät gör alör cetke nei dial ti görke
lät kä mi tee ke ram mi tee ke nyin ke ti, kək ε be ke dhil kək
ε lör.
 - c) Tin dial tin lat ke ε nei dial ba ke nyuak kel ke naath a thil yöö
ba ke lei rar rey kä tin lat ke ε naath.
 - d) Bi ke tee ke cuɔŋ kä yöö ba guiykien dhil yuor mi kuany ke
kuäär ba guiy dhil yuor ε lör, kä bi ke tee ke cuɔŋ kä tin dial
tin lat ke rey miric kie (kumε) amäni cuɔŋ kä yöö bi ke tee rey
kä tin dial tin lat ke ε naath dial.
 - e) Kene yöö bi ke ruac ke thok in ŋac ke ε ken.

- *ᲞᲠᲣᲚ 23* -

1. Nei dial tee ke ke cuᲗᲗ kā yöö bi ke gᲟᲗᲗ.
2. Ke yöö ba cuᲗᲗ emᲟ lath lätdä ke kuᲓc neini tin ci ᲗᲗk wᲓcᲗᲗ, en miric in tee nei tᲟ ci ᲗᲗk wᲓcᲗᲗ tᲟ be dhil laᲗᲗ lätdä en yöö nei dial tin ci ᲗᲗk ba gaatkien dial laᲗᲗ duel gᲟᲗᲗ, a thil gat mi bi tee rar duel gᲟᲗᲗ. Kā dhooli tin tuok ke ni gᲟᲗᲗ. Kā dhooli tᲟtᲟ thile yiow ti ba dhiec kā ke; ke kuᲓc gᲟᲗᲗᲗᲗᲗᲗ. Kā duel gᲟᲗᲗ nᲟmᲟ be cieᲗ guathni tin bä dholi tᲟtᲟ thᲓn dhil luᲗᲗ, cet ke thuukien tin ruac ke ke, kene kuuthkien tin päl ke e ken.
3. Ba tᲓ dial dhil lat en yöö män kene dhooli nyᲓt bi ke dhil wä duel gᲟᲗᲗ kel a pär cet ke dhool kene wutni.
4. Nyin gᲟᲗᲗ dial kene duel gᲟᲗᲗ dial kene duᲟᲗ ᲗᲓcä ba ke leep nei dial ti ci ᲗᲗk wᲓcᲗᲗ, a tuoke ni kā ᲗᲓtᲗᲗ dial kene män, a cäᲗ e guath mi jiek kie guath mi gᲟᲗ, mi en ciaᲗ in cieᲗ ke, ke mi lotde rode en yöö de ke gᲟᲗᲗ bi ke dhil gᲟᲗᲗ alᲟᲗ.

CIÖK IN IJUANDIEN -IV. IJUQT IN LA LUÄKE NAATH

- *Ijuqt 24* -

1. Nei dial ba ke dhil luak ke duop dial tin la luak ke naath a thil ram mi ba pal rar rey luakä mömö emö, ba guorri ijuqt in luak ke ni nei dial wicmuon.
2. Luäk in luakö ke ni nei dial tin ci dak wicdien ca bi moc ke duop dödien mi nañ ke je thin. Ca bi nöön lathkeri kä ca bi nañ e kuar miric tin dit ke yöö ba wä lätni latkien. Kä ca bi nañ e lathkeri ke yöö ba wä latni lat lathkeri.

- *Ijuqt 25* -

1. En yöö ba nei dial ti ci dak wicdien luäk tee tetdä miricä min ci nei ke dak.
2. Nei dial ti luak ke nei ti ci dak wicmuon tee ke luañ en yöö ba nei dial luäk wicmuon. Luäk emö ca guic a la mi jiek kä a je ca bi guic cet ke mi ba ben nañ ni lat neini kökien, ken nei to luak ke to. A guic ke a la luäk mi goa guathni dial. En wic o luak ke ji ke mö, goa ni yöö a ke lat kel kene jen weco luäk nei ke mö. Mi en wic emö ci nei ke dakö mi thile luañ kä yöö be nei ke luäk de goa ni yöö dere luäk nhök guathni ti nuan.
3. Miricni dial kie (kumeni) tin ci nei kien dak goa ni yöö ba duop luäkä dial leep a loor. Kä ba nei dial tin luak ke luak kä yöö ba nei

dial luäk. Kä ba nyin luäkä dial jakä jäl a lör. Ke yöö bi kuak luäkä tötö mal ben ke pëth a lör ke yöö ba nei ti ci dak mal luäk.

- Quot 26 -

Nei dial tin luäk ke naath, a tin dial tin jäl ke ke, kene duop dial tin jäl ke ke, ke tin dial tin nöj ke e ken ba ke dhil luoth kä ba ke ganj. Ca ke bi ter körï kä ca ke bi lät e jiäk.

- Quot 27 -

1. Ji wecmuon dial tin lät ke kujc neini dial tin görke luäk kene nei dial tin lät ke, ke kel, en guatho luäk ke naatho ba ke ganj. Cunkien ken nei tin ci dak wicdien ba ke dhil laath nhiam rey lätdädien. Ba neme dhil tit e bum rey lät dien. Ke kuic emö ken guath lätni tötö kene nei tin lät ke, ba lat in lät ke, kä naath wicmuon dhil luoth kene quot tin lät ke naath.
2. En ruac eme thile ram mi päle rar kä ganj in ganj ke ni ji wicmuon tin ca kam yöö ba lät emö lat. E ken ji wicmuon dial tin lät ke kuic neini ti ci dak. Ke kuic emö kue la luäk na mi de thop kie de thiec e jen wic emö.

**CIÖK IN DHIËCDIËN-V. IJUQT KE KUIC LUQCÄ NAATH
JÖCK KE NYURIËN KE MATDIËN REY NAATH.**

- Ijuqt 28 -

1. Miric mi tee ke luaj a latde min nhiam en yöö be guath dial rialikä, amäni duop tin be loocni nei ti ci dak wicdien jok. Ken nei tin ci dak ba dhil nhok en yöö bi ke loc jok kä rodien, ke duop ti thil riik kä bi ke looc jok, kä bi ke wä cieņnikien. Kie guath tee bä ke thin, tee la cieņ ke thin ni waalka, kie bi ke wä cieņ guäthni kōkien en wec emō, mō ca gör ε ken i ci ke bile loc en cieņni tee kōn. En miric o tee naathō be duop dial dhil yōan en yöö be nei tōtō luäk ke yöö ba rō mat rey naath. Ken nei tō cī dak tō ba ke jakä mat ke rō rey naath, kä bi ke loc cieņnikien kä ba ke nyuor egōa.
2. Ba duop dial dhil yōan en yöö ken nei tin ci dak wicdien bi ke tee rey kä tin dial tin lat ke, ke kuicdien ke yöö bī ke loc cieņnikien kene; nyurien ke matdien rey naath.

- *ᲒᲣᲟᲗ 29* -

1. Nei tᲓ cᲓ ᲑᲗ tᲓ cᲓ loc cieᲗnikien kie guᲗthni tee bᲗ ke thᲓn kie mi ci ke wᲗ lᲗt guᲗth ᲑᲑdien en wic emᲟ, ca ke bi cieᲗ thᲓn ε jiek ke ᲕᲟᲟ ci ke ᲑᲗ. Bi ke tee ke cuᲟᲗ kᲗ ᲕᲟᲟ tin dial tin ba lᲗt ε naath ba ke lᲗt kel ke ke. KᲗ bi ke tee ke cuᲟᲗ kᲗ tin dial tin lᲗt ke kᲗ naath, ba ke lᲗt kᲗ ke a pᲗr cet ke nei tin kᲟkien.
2. Miricni tee ke luᲗᲗ kenε lᲗt kᲗ ᲕᲟᲟ ba nei tᲓ cᲓ ᲑᲗ ti luᲟc cieᲗni kien luᲗk ke lᲗt, kie ba nei tᲓ cᲓ ᲑᲗ ti ci luny jᲟk nyuor amᲗni mi ca rᲟ luᲗᲗ ke yieth piny ken kᲗ rᲟ, a ci ke rᲟ luᲗᲗ ken kᲗ rᲟdien. AmᲗni mi ca kuakien kie ᲗᲟak tᲓ cet ke kuakien tee ca bᲗny piny kie tee ca ke ᲑᲗ thᲓn luᲟc ke. Mi ca kuak ti cet ke kuak tᲟtᲟ bi luᲗᲗ ke jek miric tee ke luᲗᲗ en ᲕᲟᲟ be ke luᲗk guᲗthni dial tin ᲑᲟrke luᲗk thᲓn. LuᲗk emᲟ be cet ke ᲕᲟᲟ cool miric ke ni kuakien tee ci riaw me ci ke ᲑᲗ kie kuak tee ca lᲟᲟ naᲗ me ci ke jien/cieᲗ ni kien.

- *ᲒᲣᲟᲗ 30* -

Miricni dial tin dier ke kuᲓc neini tin ci ᲑᲗ wᲓcmuᲟn, be neidial tin ci ᲑᲗ luᲗk ke duᲟp tin ᲑᲟrke luᲗk thᲓn. Ke ᲕᲟᲟ nei tᲟtᲟ ca lᲗt emᲟ nhᲟok en ᲕᲟᲟ ba lᲗt ε ken, i ba nei dial tin ci ᲑᲗ wᲓcmuᲟn luᲗk ε ken a thil ram mi bi cuᲟᲗ duᲟᲑdien kie bi lᲗtdien gaᲗᲗ kie bie gal. Miricni ba nei tᲟtᲟ luᲗk a jᲟc ke ᲕᲟᲟ ba lᲗtdien lᲗt a lᲟr. Ke kuᲓc neini tin ci ᲑᲗ wᲓcmuᲟn kᲗ ba ke luᲗk mi looc ke cieᲗnikien ba ke nyuᲟr kᲗ ba ke mat rey naath.

u^b

u^b
**UNIVERSITÄT
BERN**